

Uwagi do projektu programu „Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027”¹

Dotychczas wsparcie dla Makroregionu Polski Wschodniej realizowane było w ramach Programu Operacyjnego Rozwoju Polski Wschodniej 2007 – 2013 (PORPW 2007-2013) oraz Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014 – 2020 (POPW 2014-2020). Osiągnięte rezultaty interwencji w ramach dotychczasowych Programów Operacyjnych, potwierdzają celowość i racjonalność opracowania instrumentu wsparcia finansowego dedykowanego dla województw Polski Wschodniej, gdyż PORPW 2007-2013 i POPW 2014-2020 okazały się efektywnym instrumentem wspierającym zrównoważony rozwój regionów, jednych z najsłabiej rozwiniętych w UE. Obie edycje programu miały wpływ na pobudzenie dynamiki procesów rozwojowych, które zapoczątkowały zmiany strukturalne Makroregionu, poprzez ograniczenie głównych barier powodujących marginalizację regionów. Ponadto efektywność tego wsparcia wynikała również z komplementarności do innych programów operacyjnych, w tym do programów regionalnych, stanowiąc tym samym przykład polityki solidarnościowej, odwołujący się do zapisów traktatowych. Dzięki realizacji programów dedykowanych Polsce Wschodniej nastąpił ponad dwukrotny wzrost nakładów inwestycyjnych w okresie 2004 – 2016, wypracowano uniezależnienie procesów rozwojowych od niestabilnej sytuacji społeczno – gospodarczej wzdłuż wschodniej granicy UE, wykreowano pozytywny wizerunek Polski Wschodniej oraz stworzono warunki do zbudowania partnerstwa oraz współpracy na poziomie Makroregionu.

W odniesieniu do diagnozowanych głównych barier rozwojowych, dzięki efektom realizowanych zadań w ramach interwencji PORPW 2007-2013 i POPW 2014-2020, nastąpiła wyraźna poprawa w następujących obszarach:

- słaba pozycja głównych ośrodków miejskich (stolic regionów), dzięki ukierunkowaniu działań na wzmacnianie ich funkcji metropolitalnych nastąpiła dynamizacja ich rozwoju i obecnie stanowią ważne ośrodki w skali kraju. Stolice regionów rozwijają nowe funkcje w tym wystawienniczo-targowe oraz są lepiej powiązane komunikacyjnie ze swoimi obszarami funkcjonalnymi.
- rozwój uczelni wyższych i ich możliwości realizowania projektów badawczo-rozwojowych - działania poprzez wsparcie ośrodków badawczo-rozwojowych, pozwoliły na poprawę wskaźników innowacyjności gospodarki oraz wzmocnienie powiązań nauki z gospodarką.
- wsparcie przedsiębiorczości z uwagi na niskie wskaźniki dla tego obszaru. Nastąpiło wzmocnienie potencjału innowacyjnej gospodarki poprzez realizację projektów dot. tworzenia kompleksów naukowo-badawczych, centrów innowacji i transferu technologii.
- ograniczenie migracji poza region młodych, wykształconych ludzi oraz tworzenie dla nich dobrych warunków dla rozwoju działalności gospodarczej poprzez ukierunkowanie interwencji na rozwój start up-ów.
- stymulacja rozwoju konkurencyjności regionu poprzez wzrost aktywności inwestycyjnej i przedsiębiorczości. Działania obejmujące m.in. utworzenie Centrów Obsługi Inwestorów oraz miejsc spotkań dla biznesu, determinowane były specyficznymi uwarunkowaniami strukturalnymi województw Polski Wschodniej: dużego udziału obszarów wiejskich oraz mało aktywnych i dopiero rozwijających się rynków.
- wzmocnienie funkcji turystycznej Makroregionu w oparciu o unikalne walory środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, bogate tradycje w produkcji wysokiej jakości żywności i ekologicznej. Szczególne znaczenie miał rozwój ścieżek rowerowych wpływających na przedsiębiorczość i rozwój turystyki.

¹ W załączniku dla projektu programu „Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027”, zastosowano skrót PPW+

- poprawa dostępności technologii cyfrowych w województwach dzięki realizacji projektu budowy szkieletowej infrastruktury szerokopasmowego Internetu. Projekt obejmował budowę nowoczesnej sieci światłowodowej, węzłów szkieletowych i dystrybucyjnych, zlokalizowanych na obszarach uznanych do tej pory za nieopłacalne dla takich inwestycji, umożliwiono uzyskanie szerokopasmowego dostępu do Internetu ponad 95% mieszkańcom regionu.

- rozwój infrastruktury drogowej i kolejowej pozwolił na zwiększenie dostępności wewnątrz- i zewnątrz- regionalnej, co wpłynęło na zmniejszenie barier rozwojowych regionów.

Mając na uwadze, iż dysproporcje rozwojowe i inwestycyjne województw Polski Wschodniej narastały przez dziesięciolecia, a osiągnięte dotychczas sukcesy zapoczątkowały proces niwelowania tych zapóźnień, kluczowa jest kontynuacja działań. Wyrażamy tym samym uznanie za podjęcie działań prowadzących do przygotowania projektu PPW+ i przedstawienie go Komisji Europejskiej w projekcie Umowy Partnerstwa. Jednocześnie deklarujemy gotowość województwa podkarpackiego wspierania Ministerstwa w toku negocjacji z KE co pozwoli na kontynuację pozytywnych zmian w Makroregionie i dalsze efektywne inwestowanie środków.

Makroregion Polski Wschodniej to nadal obszar charakteryzujący się dużymi strukturalnymi problemami, utrudniającymi wykorzystanie jego wewnętrznego potencjału rozwojowego. Mając na uwadze, iż PPW+ będzie narzędziem umożliwiającym zrównoważony rozwój regionów, przedstawiamy poniższe uwagi, które pozwolą na zaprogramowanie działań odpowiadających na potrzeby województw Polski Wschodniej.

Lp.	Strona	Część dokumentu	Treść uwagi	Uzasadnienie uwagi
Uwagi ogólne do projektu programu „Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027”				
1.		Uwaga ogólna	Zapisy przedstawiające priorytety charakteryzuje poziom ogólności co wpływa na uchwycenie zakresu działań które obejmuje dany priorytet jak również na zaprojektowanie efektywnej linii demarkacyjnej z poziomem regionalnym. Zaprogramowanie optymalnej linii demarkacyjnej umożliwi osiągnięcie wymiernych rezultatów przekładających się na eliminację barier rozwojowych dla najsłabszych obszarów.	Zakres priorytetów powinien zostać przedstawiony poprzez bardziej szczegółowe zapisy tak aby właściwie zaprogramować działania realizowane w ramach PPW+ oraz programach regionalnych. Odpowiednie uszczegółowienie zapisów jest istotne, gdyż regiony Polski Wschodniej nadal wymagają wsparcia. Pozwoli to na utrzymanie charakteru działań PPW+ jako impulsu rozwojowego umożliwiającego wzmocnienie konkurencyjności gospodarczej regionu, w oparciu o zasoby regionów związane z inteligentnymi specjalizacjami gospodarczymi, zasoby przyrodnicze, dziedzictwa kulturowego i turystyczne oraz bogate tradycje produkcji żywności wysokiej jakości.
2.		Uwaga ogólna	W perspektywie finansowej 2021-2027 wskazuje się, iż 30% alokacji dla Polski ma być przeznaczane na cele klimatyczne. Limit	Rekomendujemy, aby nie odnosić wymogu KE w zakresie zapewnienia realizacji odpowiedniego poziomu markerów

			ten nie powinien dotyczyć PPW+, który jest programem makroregionalnym dedykowanym najsłabiej rozwiniętym województwom, w którym priorytety powinny być ukierunkowane na działania istotne dla poszczególnych regionów Polski Wschodniej jak i dla całego obszaru Makroregionu.	klimatycznych do programu ponadregionalnego. Warunki określające poziom wydatków na działania związane z klimatem powinny w znacznym stopniu dotyczyć programów ogólnokrajowych tj. program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 niż makroregionalnego dedykowanego dla obszarów wymagających ukierunkowanych działań na dynamizację procesów rozwoju.
3.		Uwaga ogólna	Interwencje w programie o charakterze makroregionalnym powinny być skierowane na obszary interwencji wskazywane dotychczas przez Marszałków województw Polski Wschodniej oraz przedstawicieli regionów podczas licznych spotkań roboczych z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej (MFIPR).	<p>Interwencje w PPW+ powinny być skierowane na potrzeby regionów Polski Wschodniej, które były przedstawiane w stanowiskach Komisji ds. PW ZWRP oraz Konwentu Marszałków:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stanowisko z dnia 28 sierpnia 2019 r. w sprawie kontynuowania Programu Operacyjnego Polska Wschodnia w perspektywie finansowej 2020+. • Stanowisko z dnia 4 września 2020 r. w sprawie projektu Programu Operacyjnego Polska Wschodnia+. • Stanowisko nr 11/2020 Konwentu Marszałków Województw RP z dnia 18 czerwca 2020 r. w sprawie proponowanej architektury programów operacyjnych w Polsce w ramach Polityki Spójności UE w latach 2021-2027. <p>Stanowiska przedstawiają uzgodnione przez regiony obszary interwencji, zdiagnozowane jako istotne dla rozwoju województw i Makroregionu. Ww. stanowiska zostały przekazane do MFIPR. Jako kluczowe obszary interwencji Marszałkowie wskazują m.in. na: rozwój infrastruktury dróg wojewódzkich i kolejowej, turystyki aktywnej poprzez wsparcie infrastruktury transportu rowerowego oraz wzmocnienie potencjału sektora turystyki i uzdrowisk.</p>
4.		Uwaga ogólna	Zakres priorytetów w projekcie przedstawionym do konsultacji społecznych wskazuje nadal na rozproszenie interwencji.	Z uwagi na wysokość planowanej alokacji - 2,5 mld EUR, jak również włączenie do Programu obszaru mazowieckiego – regionalnego, przewidziany w projekcie

				zakres interwencji może utrudnić uzyskanie efektów pozwalających na dalsze zmiany strukturalne w regionach Polski Wschodniej. Program powinien się skupiać na działaniach, które przyniosą największy efekt w odniesieniu dla całego Makroregionu.
5.		Uwaga ogólna	Projekt Programu powinien umożliwiać jednoznaczne rozstrzygnięcia co do kategorii miast, które będą objęte wsparciem PPW+. W projekcie jest odniesienie do miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, miast innych, w tym wojewódzkich, będących ośrodkami wzrostu dla zidentyfikowanych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją oraz miast subregionalnych.	W projekcie Programu nastąpiło przeniesienie interwencji z dotychczasowych obszarów funkcjonalnych stolic województw na miasta subregionalne, w szczególności miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze. Brak jest jednak konsekwencji co do kategorii miast do których interwencje będą kierowane, gdyż wskazywane są różne katalogi miast w odniesieniu do różnych działań. Ponadto Projektodawca odnosi się również do „innych ośrodków miejskich z podregionów z najwyższą kumulacją obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją”, ale nie przedstawia delimitacji dla tych ośrodków. Rozstrzygnięcie co do kategorii miast, które będą objęte wsparciem jest niezbędne dla określenia linii demarkacyjnej z programami regionalnymi.
6.		Uwaga ogólna	W projekcie PPW+ nie wskazano wartości dla wskaźników produktu i rezultatu.	Wartości wskaźników pozwalają uchwycić zakres projektowanych interwencji oraz ocenić ich efektywność.
Uwagi szczegółowe do projektu programu „Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027”				
7.	8	3. Główne wyzwania 3.1. Opis niewydolności rynku oraz potrzeb w zakresie inwestycji	Jest: Jednym z czynników determinujących niski poziom konkurencyjności firm z tej części kraju jest także słabe wykorzystanie nowoczesnych technologii, automatów i robotów w działalności przedsiębiorstw. Propozycja zmienionego zapisu: Jednym z czynników determinujących niski poziom konkurencyjności firm z tej części kraju jest także niskie wykorzystanie nowoczesnych technologii, automatów i robotów w działalności przedsiębiorstw.	Określenie – „słabe wykorzystanie nowoczesnych technologii” ma bardzo negatywny wydźwięk.
8.	9	3. Główne wyzwania 3.1. Opis niewydolności rynku	Jest: Większość przedsiębiorców (zwłaszcza mikro i małych) prowadzi działalność o lokalnym charakterze, konkurując ceną i kosztami, a nie jakością i zróżnicowaniem oferty. Skutkiem tego są	Przywołane zapisy pozostają w sprzeczności z zapisami na str. 26: „...środki polityki spójności miały pozytywny wpływ na poprawę sytuacji przedsiębiorstw w Polsce

		oraz potrzeb w zakresie inwestycji	ich niskie przychody i marże oraz niewielki potencjał do rozwoju firmy, w tym do tworzenia nowych, atrakcyjnych miejsc pracy. Propozycja zmienionego zapisu: Większość przedsiębiorców (zwłaszcza mikro i małych) prowadzi działalność o lokalnym charakterze, konkurując ceną i kosztami. W związku z powyższym przedsiębiorstwa Makroregionu potrzebują wsparcia umożliwiającego wzmocnienie ich potencjału m.in. poprzez: oferowanie zróżnicowanej i wysokiej jakości oferty oraz tworzenia nowych i atrakcyjnych miejsc pracy.	Wschodniej. Ich znaczenie ekonomiczne, np. w odniesieniu do wielkości PKB, było nawet większe niż w pozostałych województwach z uwagi na niewielki poziom aktywności gospodarczej w Makroregionie. Korzystny wpływ dotyczy także powiązanych parametrów makroekonomicznych – produktywności pracy i płac w Makroregionie. Pozytywne efekty zaobserwowano również na poziomie mikro – szczególnie rentowności sprzedaży i osiąganych zysków przez przedsiębiorstwa. Ponadto wsparcie korzystnie wpływa na inwestycje prywatne i dostępność kapitału dla firm...”
9.	15	3. Główne wyzwania 3.1. Opis niewydolności rynku oraz potrzeb w zakresie inwestycji	Jest: „W PW ² identyfikuje się szczególne potrzeby inwestycyjne miejscowości mających status uzdrowisk oraz podmiotów świadczących kompleksowe usługi sanatoryjne/ uzdrowiskowe.” Propozycja zmienionego zapisu: „W PW identyfikuje się szczególne potrzeby inwestycyjne miejscowości mających status uzdrowisk bądź obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz podmiotów świadczących kompleksowe usługi sanatoryjne/ uzdrowiskowe.”	Zachowanie spójności zapisów. Na stronie 48 i 61 mowa jest nie tylko o miejscowościach posiadających status uzdrowisk lecz także o obszarach ochrony uzdrowiskowej.
10.	15	3. Główne wyzwania 3.1. Opis niewydolności rynku oraz potrzeb w zakresie inwestycji	Jest: „Konieczność wsparcia uzdrowisk jest(...)” Propozycja zmienionego zapisu: „Konieczność wsparcia uzdrowisk bądź obszarów ochrony uzdrowiskowej jest (...) ”	Zachowanie spójności zapisów. Na stronie 48 i 61 mowa jest nie tylko o miejscowościach posiadających status uzdrowisk lecz także o obszarach ochrony uzdrowiskowej.
11.	17	3. Główne wyzwania 3.2. Komplementarność interwencji z innym formami wsparcia	Jest: „W 5 stolicach województw kontynuowana będzie interwencja w obszarze transportu miejskiego. Dofinansowanie zostanie także przeznaczone na podniesienie atrakcyjności oferty przewozowej transportu miejskiego w miastach subregionalnych.” Propozycja zmienionego zapisu:	Wprowadzone zapisy mają na celu zachowanie spójności zapisów. W priorytecie 2 Energia i klimat w interwencji CS (viii) Promowanie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako główne grupy docelowe zostały wskazane: „a) Mieszkańcy miast wojewódzkich, miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz

² Polska Wschodnia.

			„W 5 stolicach województw kontynuowana będzie interwencja w obszarze transportu miejskiego. Dofinansowanie zostanie także przeznaczone na podniesienie atrakcyjności oferty przewozowej transportu miejskiego w miastach subregionalnych i miastach średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. ”	innych ośrodków miejskich z podregionów z najwyższą trwałą marginalizacją oraz mieszkańcy obszarów funkcjonalnych tych miast,...
12.	20	3. Główne wyzwania 3.3. Wyzwania określone w zaleceniach dla Polski	<p>Jest: „Program odpowiada również na nowe wyzwania zdefiniowane w 2020 r. w następstwie wystąpienia pandemii COVID-19, tj. wzmacnia sektory kultury i turystyki. Endogeniczne zasoby kulturowe i turystyczne obszarów słabiej rozwiniętych stanowią istotny, często niedostatecznie eksploatowany czynnik dynamizacji rozwoju społeczno-gospodarczego.”</p> <p>Uwaga: Pod zdefiniowanymi wyzwaniami w zakresie kultury i turystyki, jedynie obszar kultury został uzasadniony. Brak jest odniesienia do obszaru turystyki.</p>	Sugerujemy wprowadzenie uzasadnienia dla wyzwań zdefiniowanych w obszarze turystyka, np. poprzez przywołanie celu, czyli aktywizacja kapitału społecznego oraz wzrost wykorzystania potencjału turystyki i uzdrowisk.
13.	21	3.4. Wyzwania określone w dokumentach strategicznych	W wyzwaniach społecznych odniesiono się do rosnącego udziału osób starszych w strukturze ludności, lepszego wykorzystania zasobów pracy, aktywizacji osób bezrobotnych, kobiet oraz ludzi młodych. Nie uwzględniono natomiast nasilenia procesów migracji zewnętrznych w szczególności osób młodych i wykształconych.	W wyzwaniach istotne jest podkreślenie zmian migracyjnych i występowania obszarów depopulacji, które wynikają m.in. z niskiej atrakcyjności inwestycyjnej i niskiego poziomu przedsiębiorczości, co przekłada się na słabość rynków pracy i poziom zamożności mieszkańców. W związku z tym należy kłaść nacisk w działaniach m.in. na wzrost aktywności w obszarze przedsiębiorczości, w tym turystyki i rozwój systemów transportowych
14.	23	3. Główne wyzwania 3.5 Obszary interwencji	<p>Brak charakterystyki obszaru interwencji „rozwój kapitału społecznego, potencjału turystyki i uzdrowisk”.</p> <p>Propozycja zapisu: „rozwój kapitału społecznego, potencjału turystyki i uzdrowisk (w tym: zwiększenie roli turystyki i uzdrowisk w rozwoju gospodarczym poprzez wykorzystanie potencjału wielokulturowego dziedzictwa i unikalnych zasobów przyrodniczych, inwestycje w obiekty/ miejsca, które poprzez powiązanie ich ze sobą, utworzą turystyczne szlaki tematyczne oraz rozwój infrastruktury i wyposażenia</p>	Rekomendujemy rozwinięcie zakresu interwencji - punktu „rozwój kapitału społecznego, potencjału turystyki i uzdrowisk”. W opisie pozostałych interwencji został przywołany zakres i cel.

			podmiotów świadczących kompleksowe usługi sanatoryjne, uzdrowiskowe)."	
15.	37	5.1. PRIORYTET 1. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I INNOWACJE CS (iii) wzmacnianie zrównoważonego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	<p>Jest:</p> <p>„Ponadto w ramach interwencji w CS (iii) zaplanowano wzmocnienie konkurencyjności i innowacyjności MŚP poprzez wprowadzenie w przedsiębiorstwach inteligentnych rozwiązań z zakresu gospodarki obiegu zamkniętego oraz automatyzacji i robotyzacji procesów. Wsparcie zostanie przeznaczone na analizę potrzeb w zakresie możliwości wprowadzenia nowych rozwiązań w danym MŚP oraz ich wdrożenie, co przyczyni się do wzrostu produktywności i konkurencyjności firmy.”</p> <p>Zapis dotyczący interwencji z zakresu gospodarki obiegu zamkniętego oraz automatyzacji i robotyzacji jest zbyt ogólny i nie pozwala na odniesienie się do linii demarkacyjnej pomiędzy wsparciem krajowym i regionalnym.</p> <p>Rekomendujemy, aby w PPW+ realizowane były projekty partnerskie, a pozostały zakres na poziomie regionalnym.</p>	<p>Uszczegółowienie zapisów jest istotne z uwagi, iż województwa Makroregionu widzą ten obszar wsparcia przedsiębiorczości również w programach regionalnych. Na podstawie obecnych zapisów projektu brak jest możliwości określenia zakresu wsparcia, który mógłby być realizowany przez poziom krajowy i regionalny.</p>
16.	37	5.1. PRIORYTET 1. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I INNOWACJE CS (iii) wzmacnianie zrównoważonego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	<p>Rekomenduje się dodanie nowej interwencji „Promocja Polski Wschodniej i wsparcie inwestorów” obejmującą promocję Marki Polski Wschodniej oraz wsparcie obsługi inwestora.</p> <p>Proponowana alokacja:</p> <p>1. Promocja Marki Polski Wschodniej – 3 mln Euro</p> <p>2. Wsparcie obsługi inwestorów i eksporterów – 7 mln Euro</p>	<p>Wdrażane w ramach polityki spójności interwencje wpłynęły na rozwój konkurencyjności w tym przedsiębiorczości i aktywności inwestycyjnej w Polsce Wschodniej. W celu wsparcia tego procesu rekomenduje się wprowadzenie zadań, które pozwolą na promocję obszaru Polski Wschodniej jako regionu z potencjałem gospodarczym i innowacyjnym. W ramach interwencji realizowane by były zadania obejmujące promocję Marki Polski Wschodniej (np. poprzez finansowanie kosztów funkcjonowania Domu Polski Wschodniej z uwzględnieniem obszaru mazowieckiego regionalnego) oraz wsparcie obsługi inwestorów i eksporterów (np. poprzez wsparcie centrów obsługi inwestora i eksportera). Proponowana alokacja została oparta o średniorocznie koszty jakie województwa ponoszą na funkcjonowanie Domu Polski Wschodniej oraz na kosztach funkcjonowania Centrów Obsługi Inwestora i Eksportera w regionach.</p>

17.	43	Priorytet 2. Energia i klimat CS (iii) Rozwój inteligentnych systemów i sieci energetycznych (...)	Wnioskujemy-usunięcie z PPW+ wsparcia dotyczącego rozwoju sieci elektroenergetycznych.	Należy zwrócić uwagę, iż PPW+ jako program dedykowany dla Makroregionu, powinien być co do zasady skierowany na potrzeby regionów Polski Wschodniej. W przypadku sieci elektroenergetycznych podkreślamy, iż nie powinno się powielać zakresu wsparcia w programie krajowym Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027, w ramach którego pozostałe województwa Polski uzyskują wsparcie na ten sam typ projektów. W przypadku utrzymania tej interwencji program PPW+ traci swój charakter dodatkowości. Ponadto należy podkreślić, iż interwencje dotyczące sieci elektroenergetycznych ze względu na przedmiot działania, są inwestycjami kapitałochłonnymi i konieczność ich wsparcia jest problem ogólnokrajowym. W trakcie spotkań roboczych z MFiPR regiony wielokrotnie zwracały uwagę na te kwestie.
18.	47	Priorytet 2. Energia i klimat CS (iv) Wspieranie działań w zakresie dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i odporności na klęski żywiołowe	<p>Jest: „Interwencja ma na celu zmniejszenie wrażliwości miast na niekorzystne zjawiska pogodowe oraz stworzenie warunków dla stabilnego rozwoju społeczno-gospodarczego w obliczu ryzyk związanych ze zmianami klimatu. Zakłada się realizację kompleksowych inwestycji zapobiegających i przeciwdziałających zagrożeniom naturalnym na obszarach zurbanizowanych, optymalizujących wykorzystanie zasobów wodnych w ramach infrastruktury użyteczności publicznej oraz zakładanie zielonej i niebieskiej infrastruktury w mieście.”</p> <p>Przywołany zapis dotyczący adaptacji miast do zmian klimatu jest bardzo ogólny i nie pozwala na odniesienie się do linii demarkacyjnej pomiędzy wsparciem krajowym i regionalnym.</p>	Zakres interwencji wskazuje na zbieżność z działaniami o charakterze rewitalizacyjnym, które dotychczas były wspierane z poziomu regionalnego. Przeniesienie tego typu projektów na poziom programu makroregionalnego może implikować trudności dla beneficjentów, w szczególności dla tych nieposiadających doświadczenia we współpracy z IZ na poziomie centralnym. Ustalenie realnej linii demarkacyjnej z programami regionalnymi, jest istotne również z punktu celów klimatycznych, gdyż ten typ interwencji ma marker klimatyczny o wartości 100%.
19.	51	Priorytet 2. Energia i klimat CS (viii) Promowanie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej	Zapisy interwencji nie określają linii demarkacyjnej pomiędzy poziomem krajowym i regionalnym, która może opierać się na podejściu obszarowym (np. miasta wojewódzkie) bądź projektowym (np. zakup taboru).	W związku z takim charakterem wsparcia wnioskujemy o ustalenie efektywnej linii demarkacyjnej z programami regionalnymi, w szczególności, iż ten typ interwencji ma marker klimatyczny o wartości 100%.

20.	51	Priorytet 2. Energia i klimat CS (viii) Promowanie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej	Z uwagi na katalog i potrzeby beneficjentów tj. miasta wojewódzkie, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz inne ośrodki miejskie z podregionów z najwyższą trwałą marginalizacją z Makroregionu PW wraz z obszarami funkcjonalnymi - organizatorzy transportu miejskiego, proponujemy zwiększenie alokacji z 400 mln Euro do 450 mln Euro.	Zwiększenie alokacji może nastąpić po usunięciu inwestycji CS (iii) Rozwój inteligentnych systemów i sieci energetycznych (...)i CS (v) zwiększenie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, integracji społecznej i innowacjach społecznych.
21.	55	Priorytet 3. Spójna Sieć Transportowa CS (iii) Rozwój i poprawa zrównoważonej, inteligentnej i intermodalnej mobilności odpornej na zmiany klimatu	W zakresie interwencji dot. infrastruktury dróg wojewódzkich, wnioskujemy o zwiększenie alokacji z 430 mln Euro do 450 mln Euro.	Z uwagi na kapitałochłonność inwestycji infrastrukturalnych drogowych wnosimy o akceptację alokacji w wysokości 450 mln Euro dla rozwoju infrastruktury drogowej. Podkreślamy, iż interwencja pozwoli na integrację regionalnych układów komunikacyjnych z układem krajowym oraz zapewnienie płynności ruchu oraz wzrost bezpieczeństwa. Rozwój infrastruktury drogowej warunkuje również kontynuację procesu wzrostu konkurencyjności i rozwoju przedsiębiorczości w województwach Polski Wschodniej, a finalnie przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców.
22.	55	Priorytet 3. Spójna Sieć Transportowa CS (iii) Rozwój i poprawa zrównoważonej, inteligentnej i intermodalnej mobilności odpornej na zmiany klimatu	W zakresie interwencji dot. infrastruktury kolejowej wnioskujemy o zachowanie alokacji w wysokości 500 mln Euro. Ponadto z akceptacją przyjmujemy deklarację o kontynuacji wsparcia dla rozwoju infrastruktury kolejowej w ramach Wschodniej Magistrali Kolejowej tj.: na liniach kolejowych nr 74/78/25 tzw. Trójstyk odc. Stalowa Wola – Tarnobrzeg/Sandomierz – Ocice/Padew, oraz na linii kolejowej nr 68 na odc. Stalowa Wola Rozwadów – Przeworsk.	Kontynuacja inwestycji kolejowych w tym modernizacja Wschodniej Magistrali Kolejowej, wpłynie na zwiększenie konkurencyjności tej gałęzi transportu, ponieważ wzmocni ponadregionalne powiązania. Rozwój infrastruktury kolejowej wychodzi naprzeciw potrzebom przewozów osobowych jak i towarowych, przyczyni się w istotnym zakresie do zwiększenia mobilności zawodowej i przestrzennej mieszkańców oraz wpłynie na poprawę dostępności i rozwój rynków pracy, nauki, usług i produktów. Ponadto będzie również oddziaływać na zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej Polski Wschodniej.
23.	57	Priorytet 3. Spójna Sieć Transportowa CS (iii) Rozwój i poprawa zrównoważonej,	Proponuje się dodanie nowej interwencji w priorytecie: Rozbudowa transportu rowerowego. Proponowana alokacja: 120 mln Euro	W perspektywie finansowej 2021-2027 proponujemy wydzielenie dedykowanej interwencji dla rozwoju infrastruktury transportu rowerowego jako infrastruktury liniowej o określonych standardach przyjętych w UE. Interwencja będzie miała charakter inwestycyjny. Zakres

		<p>inteligentnej i intermodalnej mobilności odpornej na zmianę klimatu</p>		<p>interwencji wpisuje się w potrzeby Makroregionu w zakresie rozwoju turystyki aktywnej. Zadania obejmowałyby rozbudowę i modernizację istniejących tras rowerowych w kierunku dostosowania ich do obecnych standardów infrastruktury rowerowej oraz budowę nowych tras. Powstała infrastruktura rowerowa mogłaby łączyć się ze Wschodnim Szlakiem Rowerowym Green Velo co pozwoli na zwiększenie efektu inwestycji. Interwencja nawiązywałaby do zadania z perspektywy 2007 – 2013 i rozwoju tras rowerowych – GreenVelo. Jednakże należy mocno podkreślić, iż w PPW+ projekty będą miały charakter inwestycyjny. Ponadto ten typ interwencji ma marker klimatyczny o wartości 100%, co będzie ważne dla osiągnięcia poziomu na wydatki związane z klimatem. KE obecnie dopuszcza infrastrukturę rowerową wyłącznie w CP 2 jako mobilność w miastach i ich obszarach funkcjonalnych. W PPW+ widzimy mobilność rowerową w CP3, dlatego też konieczne będzie podjęcie dialogu z KE o zastosowaniu odstępstwa i uzyskania zgody na realizację tego typu projektów w CP 3 z zachowaniem wartości markera klimatycznego. Proponowana alokacja: 120 mln Euro.</p>
24.	61	<p>Priorytet 4. Kapitał społeczny, turystyka oraz usługi uzdrowiskowe CS (iv) zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przejścia</p>	<p>W zakresie interwencji dot. Marki „Uzdrowiska Polski Wschodniej”, wnioskujemy o zwiększenie alokacji z 75 mln Euro do 120 mln Euro.</p>	<p>W Makroregionie Polski Wschodniej jest 11 uzdrowisk i 5 obszarów ochrony uzdrowiskowej. Interwencja dotycząca poprawy warunków do rozwoju i wykorzystania funkcji uzdrowiskowej, jest ważna dla Makroregionu. Rozwój uzdrowisk pozwoli na przełamanie sezonowości usług w obszarze turystyki oraz wykorzystanie tego potencjału regionów Polski Wschodniej. Zwiększenie alokacji może nastąpić po usunięciu inwestycji CS (iii) Rozwój inteligentnych systemów i sieci energetycznych (...)i CS (v) zwiększenie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, integracji społecznej i innowacjach społecznych.</p>

		od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej		
25.	66	Priorytet 4. Kapitał społeczny, turystyka oraz usługi uzdrowiskowe CS (v) zwiększenie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, integracji społecznej i innowacjach społecznych	Usunięcie działania: unowocześnienie i wzmocnienie roli bibliotek (przekształcenie w mediateki) jako instytucji kultury, które służą budowie kapitału społecznego w subregionalnych ośrodkach miejskich Polski Wschodniej, w szczególności w miastach średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze i tych będących zapleczem dla terenów (wiejskich) zagrożonych trwałą marginalizacją.	Projekty mające na celu unowocześnienie i wzmocnienie roli bibliotek jako instytucji kultury poprzez przekształcenie w nowoczesne mediateki, umożliwiające dostęp mieszkańców do dóbr kultury, wpisują się w wyzwania społeczne Makroregionu. Jednakże należy podkreślić, iż ten typ działania ze względu na jego charakter jest nieadekwatny dla programu ponadregionalnego gdyż projekty o takim charakterze powinny być realizowane z poziomu regionalnego bądź poprzez programy systemowe odpowiedniego Ministerstwa. Takie stanowisko prezentowane było przez przedstawicieli regionów w trakcie spotkań roboczych z MFiPR.
26.	67	Priorytet 4. Kapitał społeczny, turystyka oraz usługi uzdrowiskowe CS (v) zwiększenie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, integracji społecznej i innowacjach społecznych	W zakresie interwencji dot. produktów turystycznych, wnioskujemy o zwiększenie alokacji z 75 mln Euro do 130 mln Euro.	Rozwój turystyki dla regionów Polski Wschodnich jest bardzo istotny z uwagi na ogromny potencjał województw w tym zakresie. Województwa Polski Wschodniej podjęły intensywną współpracę w zakresie wypracowania wspólnych ponadregionalnych projektów turystycznych, których realizacja w znaczący sposób wzmocni potencjał turystyczny Makroregionu, w oparciu o walory środowiska naturalnego oraz dziedzictwa kulturalnego. Zwiększenie alokacji może nastąpić po usunięciu inwestycji CS (iii) Rozwój inteligentnych systemów i sieci energetycznych (...)i CS (v) zwiększenie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, integracji społecznej i innowacjach społecznych.

27.	67	5.4. Kapitał społeczny, turystyka oraz usługi uzdrowiskowe CS (v) zwiększenie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, integracji społecznej i innowacjach społecznych	<p>Jest: „Beneficjenci: ...w zakresie turystyki: właściciele obiektów wchodzących w skład szlaku tj.: JST, instytucje kultury, organizacje pozarządowe i ich partnerstwa;”</p> <p>Propozycja zmienionego zapisu: „Beneficjenci: ...w zakresie turystyki: samorządy województw, Regionalne Organizacje Turystyczne, właściciele obiektów/miejs wchodzących w skład szlaku tj.: JST, instytucje kultury, organizacje pozarządowe i ich partnerstwa, Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, Parki krajobrazowe.</p>	<p>W przypadku realizacji CS (v) w zakresie turystyki JST nie zawsze jest właścicielem obiektów wchodzących w skład szlaku, dlatego należy osobno wskazać jako beneficjenta JST bez definiowania czy jest właścicielem obiektu szlaku. JST jest typem beneficjenta, który będzie mógł realizować zadania ogólne dotyczące szlaku, nie będąc właścicielem obiektu czy też miejsca na szlaku, którego właścicielem może być inny podmiot np. Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe czy Parki Krajobrazowe. Takie rozszerzenie należy przyjąć również w stosunku do pozostałych beneficjentów, gdyż nie tylko właściciele obiektów są beneficjentami realizacji szlaków tematycznych, to także właściciele miejsc, tym bardziej, że w proponowanych wskaźnikach jest: „Liczba wspartych kulturalnych i turystycznych miejsc” oraz „Odwiedzający wspierane miejsca kulturalne i turystyczne” a nie obiektów (wskaźniki podane na stronie 69 i 70).</p>
28.	95	9. Projekty strategiczne	<p>Jest: „Wykaz projektów strategicznych. Niniejszy rozdział zostanie uzupełniony na dalszym etapie prac nad Programem.”</p>	<p>W związku z takimi zapisami, zwracamy uwagę na konieczność przedstawienia przez MFIPR harmonogramu i prac w zakresie wypracowania z regionami listy projektów strategicznych dla województw Polski Wschodniej. Zakres projektów powinien mieć charakter ponadregionalny, a ich efekty powinny argumentować zasadność wsparcia dla Polski wschodniej. W stanowisku Komisji ds. PW ZWRP z 4 września 2020 r., wskazywaliśmy na konieczność powołania w tym celu zespołu roboczego z udziałem przedstawicieli wszystkich województw objętych programem, którego zadaniem będzie opracowanie wstępnych fiszek projektowych. Jednocześnie Komisja zadeklarowała gotowość opiniowania wypracowanych propozycji.</p>